

Rijden onder invloed in de provincie Limburg, 1994-1996

Ontwikkeling van het alcoholgebruik door automobilisten in weekendnachten

R-96-67

M.P.M. Mathijssen

Leidschendam, 1997

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV

Documentbeschrijving

Rapportnummer: R-96-67
Titel: Rijden onder invloed in de provincie Limburg, 1994-1996
Ondertitel: Ontwikkeling van het alcoholgebruik door automobilisten in weekendnachten
Auteur(s): M.P.M. Mathijssen
Onderzoeksmanager: Mr. P. Wesemann
Projectnummer SWOV: 52.614
Opdrachtgever: Rijkswaterstaat Directie Limburg
De inhoud van dit rapport berust mede op gegevens die zijn verkregen uit een project dat is uitgevoerd in opdracht van de Adviesdienst Verkeer en Vervoer van Rijkswaterstaat.

Trefwoord(en): Drunkenness, driver, night, blood alcohol content, weekend, police, woman, man, surveillance, age, enforcement (law), behaviour, Netherlands.

Projectinhoud: Dit rapport doet verslag van onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Limburg, in vrijdag- en zaterdagnachten van het najaar van 1996.

Aantal pagina's: 14 pp. + 11 pp.
Prijs: f 17,50
Uitgave: SWOV, Leidschendam, 1996

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV

Stichting
Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV
Postbus 1090
2260 BB Leidschendam
Duindoorn 32
telefoon 070-3209323
telefax 070-3201261

Inhoud

1.	<i>Inleiding</i>	4
2.	<i>Opzet en uitvoering van het onderzoek</i>	6
2.1.	Opzet	6
2.2.	Steekproef	6
2.3.	Uitvoering	6
2.4.	Statistische analyse	7
3.	<i>Resultaten van het onderzoek</i>	8
3.1.	Alcoholgebruik naar dag van het weekend (tabel 1)	8
3.2.	Alcoholgebruik naar dag en onderzoeksgebied (tabel 2)	9
3.3.	Alcoholgebruik naar dag en tijdstip (tabel 3)	9
3.4.	Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd (tabel 4)	9
3.5.	Herkomst van overtredders (tabel 5)	10
3.6.	Alcoholgebruik naar politieregio (tabel 6)	10
3.7.	Enquêteresultaten	10
4.	Conclusies en aanbevelingen	12
	<i>Bijlage 1 Enquêteformulier</i>	15
	<i>Bijlage 2 Toelichting WPM-analyse</i>	17
	<i>Bijlage 3 Tabellen 1 t/m 6</i>	19

1. Inleiding

Evenals in 1994 heeft de SWOV in 1996, in nauwe samenwerking met de politie van de beide Limburgse politieregio's, het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Limburg geïnventariseerd.

Het belangrijkste doel van het SWOV-onderzoek is het vaststellen van ontwikkelingen in het alcoholgebruik van de Limburgse automobilisten en het opsporen van perioden, gebieden en groepen bestuurders met een verhoogd alcoholgebruik en/of een verhoogd risico op een alcoholongeval. Het nauwkeurig volgen van ontwikkelingen in het alcoholgebruik in het verkeer is voor het beleid van wezenlijk belang, omdat een relatief kleine toename van het rijden onder invloed al ernstige gevolgen voor de verkeersveiligheid kan hebben. Gegevens over eventuele speciale probleemgroepen of -gebieden kunnen worden gebruikt bij het opzetten van toezicht- en voorlichtingscampagnes rond alcoholgebruik in het verkeer.

Alcoholgebruik in het verkeer heeft een sterk negatieve invloed op de ongevalskans en de ernst van het letsel. Geen enkele andere enkelvoudige factor is als ongevalsoorzaak zo belangrijk als alcoholgebruik. Bestrijding van alcohol in het verkeer is dan ook terecht een speerpunt in het verkeersveiligheidsbeleid. En er is reden om de aandacht niet te laten verslappen: na een sterke vermindering van het rijden onder invloed vanaf het midden van de jaren tachtig was er in de eerste helft van de jaren negentig weer sprake van een geleidelijke toename. In 1991 was in weekendnachten 3,9% van de Nederlandse automobilisten onder invloed, in 1992 4,0%, in 1993 4,2% en in 1994 zelfs 4,9%.

Het jaar 1995 liet voor het eerst sinds jaren weer een lichte daling zien: 4,4% overtreeders. Desalniettemin waren er in 1995 naar schatting minimaal 265 verkeersdoden en 2.000 in het ziekenhuis opgenomen verkeersgewonden te betreuren als gevolg van alcoholongevallen. De maatschappelijke kosten van de alcoholonveiligheid bedroegen in dat jaar naar schatting circa twee miljard gulden.

Veranderingen in het alcoholgebruik van verkeersdeelnemers en daarmee samenhangende veranderingen in de verkeersveiligheid zijn in Nederland alleen door middel van gedragsmetingen binnen redelijke termijn te detecteren.

Ongevalgegevens lenen zich minder goed voor dit doel; zij zijn niet alleen onvolledig maar ook in hoge mate onbetrouwbaar. Enquêtegegevens zijn voor het vaststellen van alcoholgebruik door automobilisten evenmin bruikbaar, omdat mensen nu eenmaal niet erg betrouwbaar rapporteren over hun eigen gedrag, zeker niet als er min of meer een taboe op dat gedrag rust. Men is dan sterk geneigd sociaal wenselijke antwoorden te geven. Bij vroeger rij- en drinkgewoontenonderzoek werden beweerd en feitelijk gedrag gelijktijdig onderzocht; de discrepanties waren vaak zeer groot.

Sinds 1970 voert de SWOV in nauwe samenwerking met de politie bijna elk najaar een onderzoek uit naar het alcoholgebruik van de Nederlandse automobilisten, het onderzoek 'Rij- en drinkgewoonten'. Dit is een zogenaamd standaardonderzoek, dat het mogelijk maakt ontwikkelingen in het alcoholgebruik van automobilisten van jaar tot jaar op de voet te volgen. De metingen worden uitgevoerd in vrijdag- en zaterdagnachten.

Het onderzoek in Limburg maakt deel uit van dat landelijke onderzoek. De opdracht voor het onderzoek is aan de SWOV verleend door de RWS-directie Limburg en de Adviesdienst Verkeer en Vervoer van Rijkswaterstaat.

De onderzoeksgroep (automobilisten) en de onderzoekstijdstippen (weekendnachten) zijn indertijd uitgekozen op grond van hun grote bijdrage aan de alcoholonveiligheid. Bij tweederde van de geregistreerde alcoholongevallen in Nederland is het een automobilist die alcohol heeft gebruikt. En in weekendnachten gebeuren relatief veel alcoholongevallen: de vrijdag- en zaterdagavond, die 7% van de totale week uitmaken, nemen een kwart van de geregistreerde alcoholongevallen voor hun rekening. Andere perioden van de week met een relatief grote alcoholonveiligheid zijn de vrijdag-, zaterdag- en zondagavond (tussen 16.00 en 22.00 uur) en de zondagnacht: 30% van de ernstig gewonde alcoholslachtoffers in 14% van de week.

Het onderzoek heeft een unieke tijdreeks gegevens over het alcoholgebruik van Nederlandse automobilisten opgeleverd. Die gegevens zijn zowel voor landelijk als regionaal verkeersveiligheidsbeleid van belang. Behalve in schriftelijke verslagen aan de landelijke en regionale opdrachtgevers worden de resultaten ook opgenomen in BIS-V, het geautomatiseerde BeleidsInformatieSysteem over ontwikkelingen in een aantal belangrijke aandachtsgebieden voor het verkeersveiligheidsbeleid.

In de loop der jaren zijn diverse wijzigingen in de onderzoeksmethode doorgevoerd om de efficiëntie van het onderzoek te vergroten zonder de vergelijkbaarheid van de gegevens in de tijd aan te tasten. Zo is de landelijke steekproef ongeveer zevenmaal zo groot geworden als in de jaren zeventig en tachtig. De betrouwbaarheid van uitspraken over ontwikkelingen in het alcoholgebruik op provinciaal niveau is daardoor sterk toegenomen. Dit geldt vooral voor de relatief kleine groep zware drinkers met een sterk verhoogde ongevals- en letselskans.

De feitelijke uitvoering van het onderzoek gebeurt door controleteams van de politie, volgens richtlijnen die de SWOV heeft opgesteld. Zonder de medewerking van de politie zou het huidige onderzoek niet mogelijk zijn. De SWOV is de politie dan ook dankbaar voor haar medewerking, en voor het enthousiasme en de zorgvuldigheid waarmee de metingen steeds opnieuw worden uitgevoerd.

Naast de metingen van het alcoholgebruik van automobilisten voert de SWOV sinds 1993 een korte enquête uit onder de contactpersonen bij de politie. Die is bedoeld om enig inzicht te krijgen in de aard en omvang van het politietoezicht en in eventuele veranderingen daarin. De vragenlijst is als *Bijlage 1* in dit verslag opgenomen.

2. Opzet en uitvoering van het onderzoek

2.1. Opzet

Het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Limburg wordt in principe uitgevoerd door zes controleteams van de politie, zo goed mogelijk verdeeld naar urbanisatiegraad en geografisch gebied. De onderzoeksmetingen vinden plaats in vrijdag- en zaterdagavonden in het najaar. In 1996 zijn de Limburgse metingen uitgevoerd tussen 20 september en 9 november. Drie metingen zijn uitgevoerd in een nacht van vrijdag op zaterdag: in Venlo e.o., Weert e.o. en Sittard. De drie overige zijn uitgevoerd in een nacht van zaterdag op zondag: in Roermond e.o., Kerkrade en Maastricht.

Elk politieteam voert in principe per avond/nacht alcoholcontroles uit op zes verschillende locaties, die in overleg met de SWOV zijn uitgekozen. Op iedere locatie wordt drie kwartier achtereen gecontroleerd, waarna het team zich verplaatst naar de volgende locatie.

Bij de controles houdt de politie willekeurige automobilisten staande, die een blaastest moeten afleggen op een draagbare elektronische ademtester. Bij het onderzoek wordt gebruik gemaakt van testers met cijfermatige uitlezing van een exact BAG-promillage (BAG = bloedalcoholgehalte; de wettelijke BAG-limiet ligt in Nederland op 0,5 promille). De testers die in 1996 zijn gebruikt, zijn van het fabrikaat Dräger, typen Alcotest 7410 en 7410+. Voor het gebruik van deze testers heeft het Gerechtelijk Laboratorium van het ministerie van Justitie toestemming verleend.

Van elke geteste automobilist registreert de politie het geslacht, de leeftijd en de uitslag van de test. Van overtreders die op het politiebureau de ademanalyse voor bewijsdoeleinden moeten ondergaan, registreert de politie bovendien de herkomst (i.c. de plaats waar de alcohol is geconsumeerd).

2.2. Steekproef

In vergelijking met 1994 is in 1996 een verandering opgetreden in de steekproef van Limburgse onderzoeksgebieden. In 1994 bleken metingen in Sittard door capaciteitsgebrek bij de politie niet mogelijk. In 1996 heeft de politie van Sittard wel aan het onderzoek deelgenomen.

2.3. Uitvoering

De zes controleteams van de politie hebben in het najaar van 1996 in de provincie Limburg 1.386 willekeurige automobilisten staande gehouden en getest. Dat waren er 64 meer dan in 1994.

Alle zes controleteams hebben zich in 1996 strikt gehouden aan de SWOV-richtlijnen ten aanzien van controlelocaties en -tijdstippen. Daardoor hoefden de verzamelde gegevens niet achteraf gecorrigeerd te worden. Het controleteam van de politie in Kerkrade bleek echter lang niet de voor het onderzoek vereiste omvang van acht à tien agenten te hebben. Het team bestond uit slechts vier personen, die niet meer dan 87 autobestuurders hebben getest. De overige teams hebben gemiddeld 260 bestuurders getest.

2.4. Statistische analyse

De BAG-waarden van de automobilisten zijn ten behoeve van de analyse ingedeeld in vijf klassen:

1. < 0,2 promille (niet-drinkers);
2. 0,2-0,5 promille (lichte drinkers);
3. 0,5-0,8 promille (lichte overtreders);
4. 0,8-1,3 promille (zwaardere overtreders);
5. \geq 1,3 promille (zeer zware overtreders).

De indeling in een BAG-klasse gebeurt in principe op basis van de uitslag van de ademtest op straat. Bij de automobilisten die op het politiebureau een ademanalyse voor bewijsdoeleinden hebben ondergaan, is het op straat gemeten BAG zonodig gecorrigeerd. De uitslag van de ademanalyse wordt daartoe eerst ontdaan van zijn correctiefactor. Vervolgens wordt daar een waarde bij opgeteld om te corrigeren voor de afbraak van alcohol in het tijdsbestek tussen de ademtest op straat en de ademanalyse op het bureau. De gemiddelde afbraak bedraagt 0,15 promille per uur.

De verzamelde gegevens zijn geanalyseerd met behulp van het log-lineaire analyseprogramma WPM (Weighted Poisson Model). Met behulp daarvan wordt nagegaan of er in het alcoholgebruik van de bestuurders verschillen bestaan naar jaar, gebied, dag en tijdstip, geslacht en leeftijd. In *Bijlage 2* wordt een korte toelichting gegeven op deze analysemethode.

In het kader van dit onderzoek is tweezijdig getoetst op 5%-niveau: voor een significant effect moet de χ^2 -waarde groter zijn dan 3.84 bij één vrijheidsgraad; de Z-waarde moet groter zijn dan 1.96.

3. Resultaten van het onderzoek

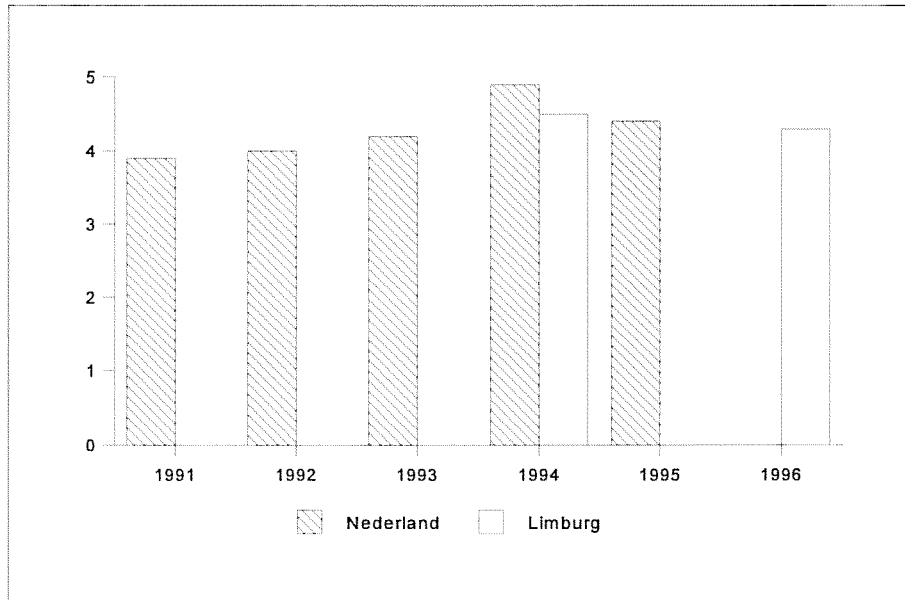
De resultaten van het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Limburg worden in dit hoofdstuk besproken aan de hand van de *Tabellen 1 t/m 6* uit *Bijlage 3*. De resultaten van 1996 worden steeds vergeleken met de Limburgse resultaten van 1994 en de landelijke resultaten van 1995.

3.1. Alcoholgebruik naar dag van het weekend (tabel 1)

In 1996 zijn in Limburg iets meer drinkers ($BAG \geq 0,2 \text{ ‰}$) aangetroffen dan in 1994: 9,7% in 1996 tegen 9,0% in 1994. Het aandeel overtreders ($BAG \geq 0,5 \text{ ‰}$) is daarentegen een fractie kleiner geworden: 4,3% in 1996 tegen 4,5% in 1994. Geen van deze beide effecten is echter statistisch significant.

In heel Nederland bedroeg het aandeel overtreders in het najaar van 1995 4,4%. Het landelijke percentage voor 1996 is nog niet bekend.

In *Afbeelding 1* is de ontwikkeling van het aandeel overtreders in Limburg en in heel Nederland sinds 1991 weergegeven. Er is in te zien, dat de Limburgse situatie in de jaren 1994-1996 weinig afwijkt van het landelijke gemiddelde in 1995. De vergelijking met de landelijke situatie in 1996 kan pas worden gemaakt, wanneer de gegevens van alle provincies bekend zijn.

Afbeelding 1. Ontwikkeling van het aandeel rijders onder invloed in Nederland en de provincie Limburg, 1991-1996.

De afname van het aandeel overtreders manifesteert zich met name bij de zwaardere en zeer zware overtreders ($BAG \geq 0,8 \text{ ‰}$). Hun aandeel is in Limburg afgenomen van 2,3% in 1994 tot 1,9% in 1996. Ook dit effect is overigens niet significant. Het landelijke percentage zwaardere en zeer zware overtreders bedroeg in 1995 2,2%.

Als we het rijden onder invloed in de provincie Limburg per weekendnacht bezien, blijkt het in 1996 alleen in de vrijdagnacht iets afgenomen te zijn. In 1996 waren de aandelen overtreders in beide nachten vrijwel even groot, terwijl in 1994 het aandeel in de vrijdagnacht wat groter was dan in de zaterdagnacht. In heel Nederland zijn de afgelopen jaren in de vrijdagnacht steeds wat meer overtreders aangetroffen dan in de zaterdagnacht. Het iets afwijkende Limburgse beeld in 1996 komt geheel voor rekening van Maastricht (zie de volgende paragraaf).

3.2. Alcoholgebruik naar dag en onderzoeksgebied (tabel 2)

Het hoogste percentage overtreders is in 1996 aangetroffen in Maastricht (7,1%). Het verschil met de overige onderzoeksgebieden is statistisch significant: $\chi^2 = 6.91$ bij $df = 1$; $Z = 2.63$. Maastricht is ook het enige Limburgse onderzoeksgebied, waar het rijden onder invloed tussen 1994 en 1996 (licht) is toegenomen.

Het laagste percentage overtreders is in 1996 aangetroffen in Roermond e.o. (1,3%). Ook hier is het verschil met de overige onderzoeksgebieden statistisch significant: $\chi^2 = 5.19$ bij $df = 1$; $Z = 2.28$. In Roermond e.o. is het rijden onder invloed tussen 1994 en 1996 het sterkst afgenomen; in 1994 was daar nog 4,3% van de bestuurders in overtreding.

3.3. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip (tabel 3)

Naarmate het later in de nacht wordt, neemt het aandeel overtreders toe. Voor middernacht was het aandeel overtreders in Limburg in 1996 op beide dagen significant kleiner dan na middernacht: 2,5% versus 6,1% ($\chi^2 = 9.97$ bij $df = 1$; $Z = 3.16$). Dit komt overeen met het verschil dat in 1995 in heel Nederland is aangetroffen. In Limburg was het verschil in 1994 vooral in de vrijdagnacht nog aanzienlijk groter.

Hoewel het verkeersaanbod sterk afneemt naarmate het later wordt, waren er in 1996 in Limburg na middernacht ook in absolute zin meer rijders onder invloed op de weg dan voor middernacht.

3.4. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd (tabel 4)

Mannelijke bestuurders waren in 1996 in Limburg bijna zesmaal zo vaak onder invloed als vrouwelijke (5,7% versus 1,0%). Dit verschil is statistisch significant ($\chi^2 = 11.35$ bij $df = 1$; $Z = 3.37$); het is wat groter dan het verschil dat al jaren achtereen in heel Nederland wordt aangetroffen. Ook in Limburg was het verschil in 1994 wat kleiner dan in 1996; toen had 5,5% van de mannen en 1,7% van de vrouwen een BAG $\geq 0,5$ ‰.

Bij de mannen is in 1996, evenals in 1994, het laagste percentage overtreders aangetroffen in de leeftijdsgroep onder de 25 jaar (2,8%). Het verschil met de overige mannelijke bestuurders (6,5% overtreders) was wat groter dan in 1994 (respectievelijk 4,3% en 6,0% overtreders). Hoewel jonge mannelijke bestuurders minder vaak en minder veel drinken dan oudere, zijn zij verhoudingsgewijs toch vaker betrokken bij alcoholongevallen. In 1995 maakten mannen van 18 t/m 24 jaar 5% uit van de Nederlandse bevolking, 12% van alle geregistreerde doden en ziekenhuisopnamen ten gevolge van verkeersongevallen en maar liefst 23% van alle

geregistreerde doden en ziekenhuisopnamen ten gevolge van alcohol-ongevallen!

De hoogste percentages overtreders zijn in 1996 in Limburg aangetroffen onder mannen van 25 t/m 34 jaar en van 50 jaar en ouder. In 1994 onderscheidde vooral mannen van 35 t/m 49 jaar zich in ongunstige zin. Dat was in 1995 en voorgaande jaren ook in heel Nederland het geval. Maar in 1996 is in Limburg bij deze categorie bestuurders de sterkste daling van het alcoholgebruik opgetreden. Op basis van de huidige gegevens valt niet te zeggen, of dit beeld bepaald is door toevalsfactoren, of dat er sprake is van een werkelijke verschuiving.

Onder de vrouwelijke bestuurders zijn in 1996 in Limburg de meeste overtreders aangetroffen in de leeftijdsgroep van 35 t/m 49 jaar (2,3%), maar gezien de kleine absolute aantallen mag hieraan niet al te veel betekenis worden gehecht. In de leeftijdsgroepen onder de 25 jaar en van 50 jaar en ouder zijn in 1996 in het geheel geen overtreders aangetroffen.

In 1996 was 71% van alle gecontroleerde bestuurders in Limburg van het mannelijk geslacht, tegen 73% in 1994. In heel Nederland bedroeg het aandeel mannelijke bestuurders in 1995 eveneens 73%.

3.5. **Herkomst van overtreders (tabel 5)**

De herkomst van overtreders wordt geregistreerd vanaf een BAG van 0,7 promille. Dat is de ondergrens waarbij een automobilist wordt overgebracht naar het bureau om de ademanalyse voor bewijsdoeleinden te ondergaan. De herkomstverdeling van de 44 bestuurders die in 1996 een BAG \geq 0,7 promille hadden, is als volgt:

- horecagelegenheid (bar, café, restaurant, disco)	67%
- sportkantine	9%
- bezoek/feestje	6%
- werk/thuis	15%
- overig/onbekend	3%

Ten opzichte van 1994 zijn er in de herkomst van de overtreders in Limburg geen veranderingen van betekenis opgetreden. Het aandeel 'horeca' is in Limburg wat groter dan in de rest van Nederland. Landelijk blijkt steeds ongeveer de helft van alle overtreders uit een horeca-gelegenheid te komen.

3.6. **Alcoholgebruik naar politieregio (tabel 6)**

In de politieregio Limburg-Zuid zijn in 1996 tweemaal zoveel overtreders aangetroffen als in de politieregio Limburg-Noord. Dat is vooral veroorzaakt door het relatief hoge percentage overtreders in Maastricht.

3.7. **Enquêteresultaten**

Ook in 1996 heeft de SWOV weer een korte telefonische enquête uitgevoerd onder de politiecoördinatoren van het SWOV-onderzoek. De enquête is bedoeld om een globale indruk te krijgen van het toezicht-niveau en van de aard van het toezicht.

De enquêteresultaten per provincie zijn slechts beperkt bruikbaar vanwege de geringe steekproefomvang. Over de resultaten zal dan ook pas uitvoeriger worden gerapporteerd in het landelijke verslag dat na afloop van alle provinciale metingen wordt opgesteld.

De volgende globale resultaten van de Limburgse enquête zijn echter wel het vermelden waard:

- Volgens de contactpersonen van de politie is het toezicht in Maastricht, Sittard, Kerkrade en Roermond toegenomen, maar in Weert en Venlo afgenomen.
- In Sittard was het toezichtniveau in 1996 vermoedelijk het hoogst met elf geplande aselechte alcoholcontroles, incidenteel uitgevoerd aselechte toezicht door surveillanceteams en systematische controle op alcoholgebruik bij ongevallen. Controle op alcoholgebruik bij ongevallen wordt overigens in de hele regio Limburg-Zuid systematisch uitgevoerd.
In het district Venlo was het toezichtniveau vermoedelijk het laagst met (in het jaar voorafgaand aan het SWOV-onderzoek) slechts één geplande aselechte alcoholcontrole, incidentele aselechte controle tijdens de surveillance en alleen alcoholcontrole bij ongevallen, indien er verdenking van alcoholgebruik bestond.

Al met al lijkt het erop, dat het niveau van politietoezicht in de provincie Limburg tussen 1994 en 1996 licht is toegenomen.

4. Conclusies en aanbevelingen

De resultaten van de SWOV-onderzoeken in 1994 en 1996 laten zien dat het alcoholgebruik in het Limburgse verkeer vrij stabiel is en op een niveau ligt dat nauwelijks of niet afwijkt van het landelijke beeld.

Het politietoezicht op alcoholgebruik is in 1996 in Limburg waarschijnlijk licht toegenomen, maar met name het aselecte toezicht (dat wil zeggen het toezicht op willekeurige verkeersdeelnemers) ligt nog op een betrekkelijk laag niveau.

Ervaringen in het buitenland (bijvoorbeeld in Australië) laten zien dat een gerichte en systematische aanpak van het rijden onder invloed goede resultaten kan opleveren. Daarvoor is een pakket maatregelen nodig dat onder andere bestaat uit voorlichting, educatie, rehabilitatie en het aanbieden van aantrekkelijke gedragsalternatieven. Maar een essentieel onderdeel vormt altijd een toezichtniveau van de politie waarbij verkeersdeelnemers het gevoel hebben dat overtreding van de wettelijke limiet een reële kans op betrapting en bestraffing oplevert. En daaraan ontbreekt het momenteel in een groot deel van Nederland. Dat komt niet alleen doordat er onvoldoende politiecapaciteit beschikbaar is voor het toezicht op alcoholgebruik in het verkeer, maar ook doordat het toezicht niet optimaal is georganiseerd.

Ook zonder dat de beschikbare politiecapaciteit sterk wordt uitgebreid, is het wellicht mogelijk het toezichtniveau aanzienlijk te verhogen. Er zouden bijvoorbeeld regionale ‘vliegende alcoholbrigades’ opgericht kunnen worden, waarvoor alle basiseenheden in een regio gemiddeld één mandag capaciteit per week leveren. Enkele voordelen daarvan zijn:

- a. De brigade kan de controles spreiden over een hele politieregio door steeds drie kwartier achtereenvolgend op één locatie te controleren en zich daarna te verplaatsen naar een volgende locatie. Daardoor kunnen de controles zeer opvallend worden uitgevoerd, zonder dat verkeersdeelnemers ze gemakkelijk kunnen vermijden. De grote opvallendheid zorgt voor een preventief effect op alle passerende verkeersdeelnemers.
- b. De materialen die nodig zijn voor alcoholcontroles, kunnen zeer efficiënt worden ingezet.
- c. Als de brigade met een vaste transportploeg van twee mensen werkt, en eveneens met een vaste ploeg van twee mensen voor de afhandeling van verdachten, hoeft het betrappen van overtreeders niet te leiden tot onderbreking of opheffing van de controle.
- d. Als de brigade gedurende langere tijd, bijvoorbeeld drie maanden, een min of meer vaste samenstelling houdt, krijgen de leden van de brigade een grote vaardigheid in het testen van bestuurders en in het afhandelen van verdachten. Ook dit kan de efficiëntie van het toezicht sterk bevorderen.

Uit een oogpunt van efficiency verdient het aanbeveling het zwaartepunt van het toezicht te leggen bij die dagen en tijdstippen van de week waarop het meest onder invloed wordt gereden en ook de meeste alcoholongevallen gebeuren:

- de vrijdag-, zaterdag- en zondagnacht (tussen 22.00 en 04.00 uur); en
- de vrijdag-, zaterdag- en zondagavond (tussen 16.00 en 22.00 uur).

Ongelukkigerwijs is momenteel op de meeste van die tijdstippen de beschikbare politiecapaciteit betrekkelijk gering.

Tot slot een rekenvoorbeeld. In elk van de beide Limburgse politieregio's zou bijvoorbeeld een vliegende brigade van circa tien politiemensen kunnen worden gevormd, aangevuld met enkele (steeds wisselende) leden van de vrijwillige politie. Een team van deze omvang (bij weinig verkeersaanbod op te splitsen in twee teams) kan per avond/nacht ongeveer 1.000 bestuurders op alcoholgebruik testen. Voorwaarde is wel, dat steeds voldoende agenten aan het controleren kunnen blijven. En dat kan alleen als er binnen het team met een vaste transport- en afhandelploeg wordt gewerkt. Als die teams eens per week uitrukken, worden op jaarbasis ruim 100.000 willekeurige bestuurders in Limburg op alcoholgebruik gecontroleerd, hetgeen vermoedelijk een forse toename is ten opzichte van het huidige aantal. Bij een dergelijk toezichtniveau is een aanzienlijke daling van het rijden onder invloed te verwachten. Om zo'n daling op betrekkelijk korte termijn te kunnen realiseren, is het van belang dat het publiek via de media en via posters op de hoogte wordt gebracht van het verscherpte toezicht.

Enquête SWOV-onderzoek Rij- en drinkgewoonten 1996

Onderzoeksgebied:

Inwonertal:

Contactpersoon:

A. *Geef een globale schatting van de ontwikkeling van het alcoholtoezicht in het onderzoeksgebied in 1996 ten opzichte van 1995:*

☐ toegenomen met	☐ minder dan 50%
	☐ 50-100%
	☐ meer dan 100%
☐ afgenomen met	☐ minder dan 50%
	☐ meer dan 50%
☐ gelijk gebleven	

B. *Zijn in 1996 in het onderzoeksgebied de volgende soorten alcoholcontrole uitgevoerd:*

1. geplande aselecte controles met teams van 6 of meer agenten	☐ ja, ≥ 24
	☐ ja, 12-23
	☐ ja, 6-11
	☐ ja, 1-5
	☐ nee
2. aselecte controles tijdens de surveillance	☐ ja, (bijna) dagelijks
	☐ ja, incidenteel
	☐ nee
3. selectieve controles tijdens de surveillance (bijvoorbeeld n.a.v. rijgedrag)	☐ ja, systematisch
	☐ ja, incidenteel
	☐ nee
4. alcoholcontrole bij ongevallen	☐ ja, systematisch
	☐ ja, incidenteel
	☐ nee

WPM-analyse biedt de mogelijkheid niet alleen de samenhang tussen twee variabelen (bijvoorbeeld 'jaar * BAG') te toetsen, maar ook die tussen drie of vier variabelen (bijvoorbeeld 'jaar * geslacht * leeftijd * BAG').

Elke variabele is opgedeeld in een beperkt aantal klassen. Ten behoeve van de analyse worden de klassen steeds in twee groepen onderverdeeld (gedichotomiseerd). Per variabele is het aantal opdelingen gelijk aan het aantal klassen minus 1. De klasse(n) met een positief teken wordt/worden steeds vergeleken met de klasse(n) met een negatief teken. Klassen met de waarde 0 worden niet meer in de analyse betrokken.

Bij een variabele als 'geslacht' (twee klassen) is er slechts één vergelijking mogelijk, namelijk tussen mannen en vrouwen. De 'designmatrix' voor de analyse is dan: 1 -1.

De variabele 'leeftijd' is in vier klassen ingedeeld. De designmatrix bevat drie vergelijkingen. Welke dat zijn, hangt af van de vooraf - al dan niet expliciet - geformuleerde hypothesen. In dit geval is op grond van bevindingen in de rest van Nederland gekozen voor de volgende 'designmatrix':

1	-1	-1	1	(jongeren en ouderen versus de middengroepen)
1	0	0	1	(jongeren versus ouderen)
0	1	-1	0	(de groep van 25-35 jaar versus de groep van 35-50 jaar)

Of er significante verschillen in de BAG-verdeling naar geslacht enzovoort bestaan, blijkt uit de chi-kwadraatwaarde die uit de analyse volgt, in combinatie met het bijbehorende aantal vrijheidsgraden (df).

De bijdrage van de verschillende klassen aan een eventueel significant effect blijkt uit de standaardscore (= Z-waarde) per deelanalyse.

Het is mogelijk, dat uit een analyse volgt dat er in het geheel genomen geen significante verschillen zijn in de BAG-verdeling naar een bepaald kenmerk (bijvoorbeeld geslacht), maar dat er wel sprake is van een significant speciaal effect (bijvoorbeeld: onder de mannen komen verhoudingsgewijs meer zware overtreeders voor dan onder de vrouwen).

In het kader van het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Limburg is tweezijdig getoetst op 5%-niveau: voor een significant effect moet de χ^2 -waarde groter zijn dan 3.84 bij één vrijheidsgraad; de Z-waarde moet groter zijn dan 1.96.

Bijlage 3

Tabellen 1 t/m 6

- 1a. *Alcoholgebruik naar weekenddag in 1994*
- 1b. *Alcoholgebruik naar weekenddag in 1996*

- 2a. *Alcoholgebruik naar dag en gebied in 1994*
- 2b. *Alcoholgebruik naar dag en gebied in 1996*

- 3a. *Alcoholgebruik naar dag en tijdstip in 1994*
- 3b. *Alcoholgebruik naar dag en tijdstip in 1996*

- 4a. *Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd in 1994*
- 4b. *Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd in 1996*

- 5a. *Herkomst van overtreders naar BAG-klasse in 1994*
- 5b. *Herkomst van overtreders naar BAG-klasse in 1996*

- 6a. *Alcoholgebruik naar politieregio in 1994*
- 6b. *Alcoholgebruik naar politieregio in 1996*

Dag	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
Vrijdag	483	3,3%	2,9%	1,4%	0,4%	4,8%
Zaterdag	839	5,2%	1,8%	1,5%	1,0%	4,3%
Totaal	1322	4,5%	2,2%	1,5%	0,8%	4,5%

Tabel 1a. Alcoholgebruik naar weekenddag, 1994.

Dag en gebied	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
Venlo e.o.	319	2,8%	2,8%	0,9%	0,3%	4,1%
Weert e.o.	164	4,3%	3,0%	2,4%	0,6%	6,1%
Sittard	--	--	--	--	--	--
Totaal	483	3,3%	2,9%	1,4%	0,4%	4,8%
<i>Zaterdag</i>						
Roermond e.o.	230	6,5%	0,9%	3,0%	0,4%	4,3%
Kerkrade	432	4,2%	1,6%	0,7%	0,9%	3,2%
Maastricht	177	6,2%	3,4%	1,7%	1,7%	6,8%
Totaal	839	5,2%	1,8%	1,5%	1,0%	4,3%

Tabel 2a. Alcoholgebruik naar dag en gebied, 1994.

Dag	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
Vrijdag	766	5,5%	2,9%	0,9%	0,5%	4,3%
Zaterdag	620	5,3%	1,8%	1,5%	1,1%	4,4%
Totaal	1386	5,4%	2,4%	1,2%	0,8%	4,3%

Tabel 1b. *Alcoholgebruik naar weekenddag, 1996.*

Dag en gebied	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
Venlo e.o.	272	5,5%	1,8%	1,1%	0,7%	3,7%
Weert e.o.	213	3,3%	1,9%	0,9%	0,9%	3,8%
Sittard	281	7,1%	4,6%	0,7%	--	5,3%
Totaal	766	5,5%	2,9%	0,9%	0,5%	4,3%
<i>Zaterdag</i>						
Roermond e.o.	238	2,9%	0,4%	0,8%	--	1,3%
Kerkrade	85	4,7%	--	3,5%	--	3,5%
Maastricht	297	7,4%	3,4%	1,3%	2,4%	7,1%
Totaal	620	5,3%	1,8%	1,5%	1,1%	4,4%

Tabel 2b. *Alcoholgebruik naar dag en gebied, 1996*

Dag en tijdstip	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Vrijdag</i>						
22-24 uur	272	1,8%	1,1%	0,4%	--	1,5%
00-02 uur	167	4,2%	3,6%	2,4%	--	6,0%
02-04 uur	44	9,1%	11,4%	4,5%	4,5%	20,5%
Totaal	483	3,3%	2,9%	1,4%	0,4%	4,8%
<i>Zaterdag</i>						
22-24 uur	349	4,0%	0,9%	0,6%	0,6%	2,0%
00-02 uur	296	7,1%	2,0%	1,0%	0,7%	3,7%
02-04 uur	194	4,6%	3,1%	4,1%	2,1%	9,3%
Totaal	839	5,2%	1,8%	1,5%	1,0%	4,3%

Tabel 3a. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip, 1994.

Geslacht en leeftijd	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Mannen</i>						
18-24 jr	278	5,0%	2,2%	1,4%	0,7%	4,3%
25-34 jr	311	4,5%	2,6%	1,6%	0,6%	4,8%
35-49 jr	245	7,3%	3,3%	2,0%	2,0%	7,3%
50 jr e.o.	131	5,3%	4,6%	0,8%	0,8%	6,1%
Totaal	965	5,5%	2,9%	1,6%	1,0%	5,5%
<i>Vrouwen</i>						
18-24 jr	110	--	0,9%	--	--	0,9%
25-34 jr	106	3,8%	--	0,9%	--	0,9%
35-49 jr	103	1,9%	--	2,9%	--	2,9%
50 jr e.o.	38	2,6%	--	2,6%	--	2,6%
Totaal	357	2,0%	0,3%	1,4%	--	1,7%

Tabel 4a. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd, 1994.

Dag en tijdstip	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Vrijdag</i>						
22-24 uur	393	4,8%	1,8%	0,3%	--	2,0%
00-02 uur	203	5,4%	2,5%	1,5%	1,0%	4,9%
02-04 uur	170	7,1%	5,9%	1,8%	1,2%	8,8%
Totaal	766	5,5%	2,9%	0,9%	0,5%	4,3%
<i>Zaterdag</i>						
22-24 uur	287	3,1%	1,4%	1,0%	0,7%	3,1%
00-02 uur	197	5,6%	2,0%	1,5%	1,5%	5,1%
02-04 uur	136	9,6%	2,2%	2,2%	1,5%	5,9%
Totaal	620	5,3%	1,8%	1,5%	1,1%	4,4%

Tabel 3b. *Alcoholgebruik naar dag en tijdstip, 1996*

Geslacht en leeftijd	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Mannen</i>						
18-24 jr	218	2,8%	2,3%	--	0,5%	2,8%
25-34 jr	324	7,1%	3,4%	2,8%	1,9%	8,0%
35-49 jr	267	7,1%	2,6%	0,7%	0,7%	4,1%
50 jr e.o.	181	8,3%	3,9%	2,2%	1,1%	7,2%
Totaal	990	6,4%	3,0%	1,5%	1,1%	5,7%
<i>Vrouwen</i>						
18-24 jr	94	--	--	--	--	--
25-34 jr	119	2,5%	0,8%	--	--	0,8%
35-49 jr	131	5,3%	1,5%	0,8%	--	2,3%
50 jr e.o.	52	3,9%	--	--	--	--
Totaal	396	3,0%	0,8%	0,3%	--	1,0%

Tabel 4b. *Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd, 1996.*

BAG-‰	N	Herkomst				
		Horeca	Sportkantine	Bezoek/ feestje	Werk/thuis	Anders/ onbekend
0,7-0,8	8	63%	--	25%	13%	--
0,8-1,3	20	70%	--	10%	10%	10%
≥ 1,3	10	60%	--	20%	20%	--
Totaal	38	66%	--	16%	13%	5%

Tabel 5a. *Herkomst van overtreeders naar BAG-klasse, 1994.*

Politieregio	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
Limburg-Noord	713	4,3%	2,2%	2,0%	0,4%	4,6%
Limburg-Zuid	609	4,8%	2,1%	1,0%	1,1%	4,3%
Totaal	1322	4,5%	2,2%	1,5%	0,8%	4,5%

Tabel 6a. *Alcoholgebruik naar politieregio, 1994.*

BAG-%	N	Herkomst				
		Horeca	Sportkantine	Bezoek/ feestje	Werk/thuis	Anders/ onbekend
0,7-0,8	6	83%	--	--	17%	--
0,8-1,3	16	56%	19%	6%	13%	6%
≥ 1,3	11	73%	--	9%	18%	--
Totaal	33	67%	9%	6%	15%	3%

Tabel 5b. *Herkomst van overtreders naar BAG-klasse, 1996.*

Politieregio	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
Limburg-Noord	723	4,0%	1,4%	1,0%	0,6%	2,9%
Limburg-Zuid	663	6,9%	3,5%	1,4%	1,1%	5,9%
Totaal	1386	5,4%	2,4%	1,2%	0,8%	4,3%

Tabel 6b. *Alcoholgebruik naar politieregio, 1996.*